

Література

1. Соловьев В. И. Борьба с должностными злоупотреблениями, обманом государства и приписками по советскому уголовному праву. — М.: Юрид. лит., 1963. — 144 с.
2. Постапови Пласпуку Верховного Суду України в кримінальних справах / Верховний Суд України; за заг. ред. В. Т. Малярська. — К.: Юріком Інтер, 2005. — 368 с.
3. Владимиров В. А. Признаки и квалификация преступлений, совершаемых в результате превышения пределов необходимой обороны // Труды Высшей школы МВД СССР. — М., 1958. — Вып. 3. — С. 139–165.
4. Харитонов С. О. Кримінально-правова оцінка застосування вогнепальної зброї працівником міліції: автореф. дис. ... канд. юрид. наук / Уп-т внутр. справ М-ва внутр. справ України. — Х., 2000. — 18 с.
5. Зуев В. Л. Необходимая оборона, крайняя необходимость и иные обстоятельства, исключающие преступность деяния: вопросы квалификации и судебно-следственной практики // Юридический мир. — 2001. — № 7. — С. 31–37.
6. Гусар Л. Застосування необхідної оборони працівниками міліції. Законодавче врегулювання проблемних питань // Вісник прокуратури. — 2006. — № 10. — С. 90–94.
7. Болдырев Е. В. Меры предупреждения правонарушений несовершеннолетних в СССР. — М.: Наука, 1964. — 368 с.

Анотація

У статті на основі аналізу характеристик суб'єктів павмисних вбивств при перевищенні меж необхідної оборони робиться висновок про необхідність встановлення підвищеної межі віку, з якого може наступати кримінальна відповідальність за цими справами.

Ключові слова: необхідна оборона, вбивство.

Summary

Analyzing place and role of the subject in subject-matters side characteristics of intentional homicide connected with limits of defence overwhelming, the author shows that due to psychological moments problems of justification and excuse should be connected with the limits of offenders age.

Keywords: excuse, intentional homicide.

УДК 343.54:347.633

О. В. Божик

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ОХОРОНА МІЖДЕРЖАВНОГО УСИНОВЛЕННЯ

Міждержавне усиновлення почали практикувати після Другої світової війни як гуманітарну реакцію на проблеми дітей, що стали сиротами.

Міждержавне усиновлення — це тип усиновлення дитини зі зміною країни, в якій вона звикла жити, без урахування національності батьків.

Серед міжнародних нормативних документів, в яких викладено низку принципів та стандартів міждержавного усиновлення, слід відзначити Декларацію ООН 1986 р. про соціальні та законодавчі принципи захисту дітей на покращення їх добробуту, Конвенцію ООН про права дитини 1989 р., яка головним чином стосується процедури усиновлення; Гаазьку конвенцію про захист та співробітництво у сфері міждержавного усиновлення (була прийнята 29 травня 1993 р. та набрала чинності 1 травня 1995 р.).

© О. В. Божик, 2009

Гаазька конвенція визначає, що «міждержавне усиновлення пропонує переваги проживання у постійній сім'ї для дитини, яка не може знайти підходящої сім'ї у країні походження дитини» [1, 22].

Обрання Україною стратегічного курсу на приєднання в перспективі до Європейського Союзу потребує гармонізації національного та міжнародного законодавства та, відповідно, вимагає поглибленого вивчення пов'язаних з цим наукових питань.

Однією з найгостріших є проблема державного усиновлення. Дитяча проблематика отримує увагу і прихильність з боку суспільства всюди у світі.

За часів Радянського Союзу випадки усиновлення українських дітей іноземними громадянами були вкрай рідкі. Як правило, з проханням про усиновлення звертались працюючі в СРСР іноземні дипломати, журналісти, що не мали дітей [2, 92]. З 1991 року, коли Україна стала незалежною державою, до Міністерства освіти та до дитячих будинків стали звертатись громадяни, які бажали усиновити дитину, а також представники різних організацій з усиновлення із США, Канади, Італії, Франції та інших держав. Подекуди це набувало характеру справжнього паломництва. Водночас у даній сфері було виявлено масові порушення та зловживання [3, 91].

У процесі усиновлення може виникнути загроза порушення основних прав дитини. Ці порушення часто здійснюється наче б то з позитивними намірами і знаходять виправдання, ніби дитина буде більш забезпеченою, якщо житиме закордоном. Усиновлення має бути захищене від будь-яких протизаконних дій, до яких вдаються організовані злочинні групи, різноманітні посередники та пари, готові здійснювати, допускати чи ігнорувати насильство над дітьми або які були співучасниками у цьому.

У зв'язку з цим гостро постало питання законодавчого врегулювання процесу міждержавного усиновлення. У період 1993–1996 рр. в Україні було введено мораторій на міждержавне усиновлення. Адже, перш за все, необхідно було створити відповідну нормативну базу.

Зокрема, ст. 216 СК заборонена посередницька, комерційна діяльність щодо усиновлення дітей, передання їх під опіку, піклування чи на виховання в сім'ї громадян України, іноземців або осіб без громадянства. Водночас, згідно з ч. 10 ст. 24 ЗУ «Про охорону дитинства», заборонена не будь-яка посередницька, а лише посередницька комерційна діяльність щодо усиновлення дітей, передачі їх під опіку (піклування) чи на виховання в сім'ю громадян України або громадян інших держав [4, 73].

Необхідно також зазначити, що ст. 169 КК України передбачає відповідальність за незаконні дії щодо усиновлення (удочеріння). Частина 1 ст. 169 КК України передбачає відповідальність за будь-яку незаконну посередницьку діяльність щодо усиновлення дітей, передачі їх під опіку (піклування) чи на виховання в сім'ю. Незаконною треба вважати, перш за все, посередницьку діяльність щодо усиновлення дітей, передачі їх під опіку (піклування) чи на виховання в сім'ю громадян України або громадян інших держав, якщо воно здійснене з метою прибутку, тобто є комерційною.

Дане положення ст. 169 КК України не узгоджується зі ст. 32 Гаазької конвенції, де йдеться про розмір винагород за процес усиновлення. Для ліквідації суперечностей необхідно розмежовувати посередницьку комерційну діяльність та діяльність професійну, пов'язану з наданням різноманітних послуг (перекладацьких, юридичних, забезпечення представництва інтересів усиновлювачів перед державними органами).

У даному випадку необхідно розрізнити два типи усиновлення:

- 1) «приватне» («незалежне», «ініційоване батьками»);
- 2) усиновлення через агентство.

Значення цих двох термінів відрізняється у кожній країні залежно від ідей, закладених в діяльності даного агентства.

Агентства можуть бути:

- державні, що мають дозвіл на діяльність від держави;
- приватні, що мають дозвіл на діяльність від держави;
- приватні або інші агентства — посередники, що діють без дозволу держави.

Звичайно, можуть допускатися й змішані типи усиновлення, якщо у процесі беруть участь уряди країни походження дитини й приймаючої країни. Прикладом цього може бути усиновлення, яке проводить державне агентство у приймаючій державі та агентство-посередник без державної ліцензії у країні походження дитини.

Найчастіше «приватне» усиновлення має ознаки незаконної посередницької діяльності, оскільки цей спосіб усиновлення обирають люди, яких агентства усиновлення визначили як таких, що не підходять на роль прийомних батьків з різних причин, також часто вони вимагають попередньої оплати за неіснуючу дитину, а це є звичним видом шахрайства при «приватному» усиновленні.

Агентства (національні та міжнародні), що беруть участь у процесі усиновлення, відіграють ключову роль у процесі перетворення усиновлення на захід, спрямований на захист дітей. Їх акредитація у країні розміщення та схвалення іншими державами, з якими вони співпрацюють, повинні здійснюватися на основі існуючих критеріїв.

Слід також враховувати етичні критерії, оскільки агентство має право називатися акредитованим лише тоді, коли етичні принципи та практичні дії агентства відповідають міжнародним нормам. Важливо брати до уваги не лише характеристику агентства, а також партнерів, представників інших країн, з якими воно співпрацює.

Фінансовий стан самого агентства та його партнерів або представників у інших країнах має ретельно перевірятися перед наданням чи поновленням акредитації. Кожна країна зобов'язана встановити критерії визначення прийнятої заробітної плати та гонорарів. Центральні органи влади обох країн повинні слідкувати за тим, щоб агентство зберігало свій статус виключно неприбуткової структури.

Незаконною посередницькою діяльністю необхідно також вважати вчинення особою певних дій від імені чи за дорученням і в інтересах особи, яка має намір усиновити (удочерити) дитину, стати опікуном (піклувальником) чи взяти

дитину на виховання в сім'ю, ведення переговорів з батьками дитини чи іншими особами, від згоди яких чи від вчинення певних дій якими залежить прийняття бажаного рішення, наприклад спонукання осіб, які мають першочергове право на усиновлення, призначення опікунами(піклувальниками). Дане положення має досить важливе значення, оскільки національному усиновленню повинна надаватися перевага — будь-які заходи, спрямовані на захист дитини, повинні звести до мінімуму ризик культурних, соціальних та психологічних правил для дитини. Кампанії по реалізації національного усиновлення повинні бути спрямовані на підвищення поінформованості про права та потреби дітей. Заходи безпеки при національному усиновленні є такими ж, як і при міждержавному усиновленні. Вони полягають у визначенні придатності чи непридатності дитини для усиновлення та кандидатур прийомних батьків, проведення консультацій для кожної зі сторін та надання інформації про рідних батьків дитини та історію хвороби.

Сучасні міжнародні стандарти вважають міждержавне усиновлення найкращим варіантом для дітей, які не можуть отримати належної опіки у рідній країні. Міждержавне усиновлення в даному випадку повинне розцінюватися як захід, спрямований на покращення добробуту дитини, і який повинен завжди ставити на перше місце захист прав та законних інтересів дитини.

У процесі міждержавного усиновлення занепокоєння викликають питання щодо подальшої долі дитини.

Звернімося до деяких положень ст. 9 Гаазької конвенції, яка регулює право країни походження дитини отримувати інформацію про усиновлену дитину з країни, яка її прийняла. Пункт «е» зазначеної статті Конвенції ставить за обов'язок центральному органу країни, що приймає, «відповідати, наскільки це дозволено законом їх держав, на обґрунтовані запити з боку інших центральних та державних органів влади про надання інформації про конкретну ситуацію щодо усиновлення».

У разі вчинення насильницьких дій стосовно дитини з боку прийомних батьків чи інших дій злочинного характеру, вони будуть відповідати за кримінальним законодавством приймаючої держави.

На прикладі США спробуємо з'ясувати, що буде, якщо за визначеними обставинами (акти насильства щодо дитини, відсутність уваги до дитини, смерть усиновителів, нездатність батьків виконувати свої обов'язки внаслідок хвороби) дитину заберуть з-під опіки усиновителів.

Якщо таке відбудеться, то надзвичайно мала вірогідність того, що у вирішенні подальшої долі дитини будуть активно брати участь повноважні представники України. На підставі Закону про громадянство дитини від 2000 р. при в'їзді дитини на територію США вона «...автоматично стає громадянином США, коли виконуються всі із зазначених умов: 1) як мінімум один із батьків дитини є громадянином США по народженню або натуралізації; 2) дитина не досягла вісімнадцятирічного віку; 3) дитина знаходиться в США під законною і фізичною опікою громадянина — батька, заснованою на законному дозволі на постійне проживання».

Якщо звернутися до перебігу обговорення Конвенції, то питання збереження юридично встановленого зв'язку дитини з країною її походження на підставі зберігання дитиною громадянства країни походження і, як результат, право країни походження знати про результати усиновлення піднімався представниками Росії.

Слід наголосити, що позиція влади США у питанні надання громадянства усиновленим дітям не є чимось особливим у світовій практиці. Норма американського закону про громадянство цілком ідентична положенням ст. 11 Закону України про громадянство, відповідно до якої дитина — громадянин іншої країни або особа без громадянства, усиновлена громадянами України, стає громадянином України автоматично з набранням чинності рішення про усиновлення, відповідно до якого дитина — громадянин іншої країни або особа без громадянства усиновлена [5, 11].

Підбиваючи підсумок, можна констатувати, що після в'їзду української дитини в США робітникам дипломатичної місії доведеться спілкуватися не з громадянином України (ст. 283 СК України), а з натуралізованим громадянином США, тому у випадку незаконних злочинних дій щодо дитини, вона піде на усиновлення в іншу американську сім'ю, щодо її повернення в Україну, швидше за все, не йтиметься.

Література

1. Міждержавне усиновлення // UNICEF International Child Development Center.
2. Зимица И. А. Стаповлення законодавства в сфері міжнародного усиновлення // Право: теорія і практика. — М., 2003. — № 3. — С. 93.
3. Деркаченко Ю. Співробітництво в процесі міждержавного усиновлення: міжнародно-правовий аспект // Юридична Україна. — 2005. — № 7. — С. 91.
4. Незаконні дії щодо усиновлення (удочеріння) // Законодавство України. — 2004. — № 7. — С. 73.
5. Реліч В. Деякі аспекти усиновлення українських дітей громадянами США // Юридичний журнал. — 2004. — № 4. — С. 11.

Анотація

У статті розглянуто питання гонеси стаповлення кримінально-правової охорони міждержавного усиновлення в США. Зроблено висновок про необхідність врахування як міжнародних стандартів, так і особливостей національного законодавства при криміналізації таких дій.

Ключові слова: міждержавне усиновлення, криміналізація.

Summary

The question of transgovernmental joint custody of children and orphans and its protection via international and national legal systems is the subject of this article. The author proposes classification of basic steps on the way of criminalizing deeds against orphans.

Keywords: deeds against orphans, joint custody of children.